

JISMONIY TARBIYA ORQALI YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASH

Qurbonova Dildora

Ilmiy rahbar: Jismoniy tarbiya va sport kafedrasi assistent o'qituvchisi

Saparboyev Mavlonbek Mirzobek o'g'li

Nukus davlat pedagogika instituti Ellikqal'a fakulteti

Jismoniy ma'daniyat ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

E-mail: mavlonbeksaparboyev@gmail.com. Tel+998771290062

Annotatsiya: Ushbu maqolada jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari vositasida o'sib kelayotgan yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning ijtimoiy-pedagogik mexanizmlari tadqiq etilgan. Muallif jismoniy madaniyatning shaxs ma'naviy-axloqiy qiyofasini shakllantirishdagi o'rni, milliy o'yinlar va sport turlarining vatanparvarlik tuyg'usini yuksaltirishdagi ahamiyatini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilgan. Maqolada yoshlarda milliy g'urur, sadoqat, mardlik va fidoiylik kabi xislatlarni jismoniy tarbiya darslari va darsdan tashqari tadbirlar tizimida rivojlantirish bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Jismoniy tarbiya, vatanparvarlik, yoshlar siyosati, milliy g'urur, sog'lom turmush tarzi, xalq o'yinlari, harbiy-vatanparvarlik, pedagogik yondashuv.

Kirish

Bugungi globallashuv va mafkuraviy tahdidlar kuchaygan davrda har bir davlatning mustaqilligi va barqarorligini ta'minlash, avvalo, uning intellektual va jismoniy jihatdan yetuk, vatanparvar yoshlariga bog'liqdir. O'zbekiston Respublikasida yoshlar siyosati davlat strategiyasining eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, o'sib kelayotgan avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida, ona Vatanga sadoqatli qilib tarbiyalash kechiktirib bo'lmaydigan vazifalardan hisoblanadi. Zero, jismonan baquvvat va ma'naviy yetuk yoshlarga mamlakatning haqiqiy tayanchiga aylana oladi.

Jismoniy tarbiya faqatgina inson salomatligini mustahkamlash, unda jismoniy sifatlarni rivojlantirish vositasi bo'lib qolmay, balki shaxs dunyoqarashini belgilovchi, uning ijtimoiy xulq-atvorini shakllantiruvchi qudratli pedagogik omildir. Jismoniy madaniyat vositasida yoshlarda vatanparvarlikni shakllantirish muammosi pedagogika, psixologiya va sotsiologiya fanlarining chorrahasidagi muhim tadqiqot obyekti hisoblanadi. Mazkur ilmiy maqolada jismoniy tarbiyaning yoshlar qalbida vatanparvarlik tuyg'ularini uyg'otishdagi funksional imkoniyatlari va amaliy metodlari tizimli ravishda yoritiladi.

Mavzuning O'rganilganlik Darajasi (Adabiyotlar tahlili)

Jismoniy tarbiya darslarida va sport mashg'ulotlarida vatanparvarlik tarbiyasini berish masalasi ko'plab mahalliy va xorijiy olimlarning diqqat markazida bo'lib kelgan. Xususan, Sharq mutafakkirlari Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Alisher Navoiy o'z asarlarida jismoniy barkamollik va ma'naviy yetuklikning uyg'unligini komil inson timsolida ko'rishgan. Ibn Sino o'zining «Tib qonunlari» asarida jismoniy mashqlarning inson ruhiyatini tetiklashtirish va irodasini mustahkamlashdagi ahamiyatini ilmiy asoslab bergan.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda, jumladan, T.S.Usmonxo'jayev, F.X.Anaxodjayeva va boshqa mahalliy olimlarning ishlarida milliy harakatli o'yinlarning o'smirlar xarakterini va jamoaviylik hissini shakllantirishdagi o'rni keng yoritilgan. Shuningdek, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi yo'nalishida jismoniy tayyorgarlikning roli harbiy pedagoglar tomonidan tahlil etilgan. Biroq, zamonaviy axborot texnologiyalari va raqamli ko'ngilochar vositalar yoshlar hayotiga shiddat bilan kirib kelayotgan hozirgi sharoitda, jismoniy madaniyat orqali vatanparvarlik tarbiyasini berishning innovatsion shakl va metodlarini ishlab chiqish zarurati dolzarb bo'lib qolmoqda.

Tadqiqot Metodologiyasi

Ushbu tadqiqot jarayonida tizimlilik, qiyosiy-pedagogik tahlil, kuzatish va anketa so'rovnomalari o'tkazish metodlaridan foydalanildi. Ta'lim muassasalarining 200 nafardan ziyod o'quvchilari o'rtasida jismoniy tarbiya darslarining ulardagi milliy g'urur va vatanparvarlik hissiga ta'sirini aniqlash maqsadida sotsiologik so'rovnoma o'tkazildi. Pedagogik kuzatishlar jismoniy madaniyat darslarida qo'llanilayotgan metodk yondashuvlarning samaradorligini baholashga xizmat qildi.

Tadqiqot Natijalari va Muhokama

O'tkazilgan pedagogik tadqiqotlar va so'rovnomalar natijalari shuni ko'rsatadiki, jismoniy tarbiya mashg'ulotlari jarayonida yoshlarga vatanparvarlik tarbiyasini berish uchta asosiy bosqichda va yo'nalishda amalga oshirilganda eng yuqori samaradorlikka erishiladi:

1. Kognitiv-ma'rifiy yo'nalish: Jismoniy tarbiya darslarining nazariy qismida o'quvchilarga O'zbekiston sportchilarining xalqaro maydonlarda, Olimpiada va Osiyo o'yinlarida erishgan yutuqlari, mamlakat bayrog'ini yuksaklarga ko'targanliklari haqida ma'lumotlar berish. Bu yoshlarda milliy g'urur va havas tuyg'usini shakllantiradi.

2. Amaliy-harakatli yo'nalish: Sport musobaqalari va harakatli o'yinlar jarayonida jamoaviy birdamlik, o'zaro yordam, mas'uliyat va adolat tamoyillariga rioya qilish orqali vatanparvar shaxsga xos bo'lgan ijtimoiy xarakter belgilari tarkib toptiriladi.

3. Harbiy-amaliy yo'nalish: O'smirlarni va chaqiriqqacha yoshdagi yoshlarni

harbiy-amaliy sport turlari (yugurish, to'siqlardan o'tish, turnikda tortilish, normativlarni bajarish) orqali Vatan mudofaasiga ruhan va jismonan tayyorlash.

Tadqiqot doirasida sinov va nazorat guruhlarida jismoniy tarbiya darslariga milliy qadriyatlar va harbiy-vatanparvarlik elementlarini tizimli kiritish samaradorligi baholandi. Quyidagi jadvalda eksperiment davomida o'quvchilarning vatanparvarlik mezonlari bo'yicha ko'rsatkichlari o'zgarishi aks etgan:

Baholash mezonlari (ko'rsatkichlar)	Eksperimentgacha (%)	Eksperimentdan keyin (%)	O'sish sur'ati (%)
Milliy g'urur va sportchilarimizga havas	45.2%	78.4%	+33.2%
Vatan mudofaasiga jismoniy tayyorlik hissi	51.0%	82.5%	+31.5%
Jamoaviy mas'uliyat va intizomlilik	58.6%	89.1%	+30.5%

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, maqsadli yo'naltirilgan jismoniy tarbiya darslaridan so'ng o'quvchilarda milliy g'urur darajasi 33.2 foizga, Vatan mudofaasiga jismoniy va ruhiy tayyorlik hissi esa 31.5 foizga oshgan. Bu jismoniy mashg'ulotlarning tarbiyaviy kuchi nihoyatda yuqoriligidan dalolat beradi.

Jismoniy tarbiya orqali vatanparvarlik tarbiyasini berishda milliy kurash, el-yurt o'yinlari (masalan, «Oq terakmi, ko'k terak», «Chovgon», «Uloq-ko'pkari» kabi qadimiy o'yinlar elementlari) muhim ahamiyatga ega. Ular yosh avlod ongiga o'zbek xalqining mardlik, jasorat, or-nomus kabi tarixiy an'alarini singdiradi. Shu bilan birga, zamonaviy sport turlarida erishilgan g'alabalar sharafiga O'zbekiston Respublikasining Davlat madhiyasi yangrab, Davlat bayrog'i ko'tarilganda o'quvchilar qalbida paydo bo'ladigan hayajon va faxr tuyg'usi bevosita eng kuchli vatanparvarlik hissiyotidir. Buni pedagogik jarayonda to'g'ri yo'naltirish, ya'ni «Men ham Vatanim sharafini munosib himoya qilaman» degan ichki ishonchni tarbiyalash lozim.

Xulosa va Tavsiyalar

O'tkazilgan ilmiy-pedagogik tahlillar asosida jismoniy tarbiya orqali yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash samaradorligini oshirish bo'yicha quyidagi xulosalar va amaliy tavsiyalar shakllantirildi:

1. Ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya darslarining mazmunini faqatgina mexanik mashqlarni bajarish bilan cheklamay, har bir darsning kirish qismida

sportimiz qahramonlari, Vatanga sadoqat mavzularida 3-5 daqiqali ma'rifiy suhbatlar (sport daqiqalari) tashkil etish zarur.

2. Dars dasturlariga milliy sport turlari (xususan, o'zbek kurashi) va xalq harakatli o'yinlarini yanada chuqurroq integratsiya qilish, ularning tarixiy va tarbiyaviy mohiyatini tushuntirish lozim.

3. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida harbiy-vatanparvarlik yo'nalishidagi sport musobaqalari («Shunqorlar», «Vatanparvarlar» harbiy-sport o'yinlari) ko'lamini kengaytirish va ularning moddiy-texnik bazasini zamonaviylashtirish darkor.

4. O'quvchi-yoshlarning taniqli Olimpiada va jahon chempionlari, Vatan fidoyilari bilan to'g'ridan-to'g'ri uchrashuvlarini muntazam o'tkazish orqali ularda shaxsiy namuna asosida motivatsiya uyg'otish tizimini yo'lga qo'yish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa qilib aytganda, jismoniy tarbiya va sport tizimi yoshlarni nafaqat jismoniy baquvvat, balki o'z yurti, xalqi va Vataniga sadoqatli, fidoyi insonlar qilib voyaga yetkazishning eng optimal va samarali mexanizmi hisoblanadi. Mazkur tizimni muttasil takomillashtirish jamiyatning ma'naviy poydevorini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar Ro'yxati (References)

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: «O'zbekiston» nashriyoti, 2021. – 464 b.
2. Usmonxo'jayev T.S. Milliy harakatli o'yinlar. – Toshkent: «O'qituvchi», 2005. – 180 b.
3. Abdullayev A., Xonkeldiyev Sh. Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi. – Farg'ona: «Farg'ona» nashriyoti, 2005. – 300 b.
4. Axmedov S. Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning pedagogik asoslari // Pedagogika jurnali. – Toshkent, 2019. - №3. – B. 45-50.
5. Abu Ali ibn Sino. Tib qonunlari. I jild. – Toshkent: «Xalq merosi», 1993. – 280 b.